

Földünk és környezetünk

FÖLDRAJZ TANMENET

a Műszaki Kiadó Földrajz 8. (MK-4289-6) tankönyvéhez

Készítette: Ütőné Visi Judit

Földünk és környezetünk

7–8. évfolyam

A földrajz tantárgy oktatásának célja az általános iskola 7–8. osztályában

A Földünk, környezetünk műveltségterület a földrajz tantárgy keretei között jelenik meg az oktatásban. A műveltségterület elnevezése, amellyel először a NAT bevezetésekor találkoztunk, fontos – a kerettantervekben és a NAT 2006-ban is nyomon követhető – üzenetet hordoz a földrajztanárok számára. Nem csupán egy új elnevezés bevezetését jelenti, hanem egyben arra is utal, hogy napjaink földrajzoktatása már nem ugyanaz, mint amilyen évtizedekkel ezelőtt volt. Napjainkra a földrajzi és a környezeti tartalmak annyira összekapcsolódtak egymással, hogy egymás nélkül nem létezhetnek és nem ismerhetők meg. Éppen ezért a mai földrajztanítás legfőbb célja, hogy megismertesse a tanulókkal a földi térnek és benne az ember környezetének jellemzőit, a bennük lezajló folyamatokat, jelenségeket.

A földrajz tantárgy a napjainkban lejátszódó társadalmi-gazdasági és környezeti folyamatok vizsgálatát állítja a középpontba. A komplex, természeti és társadalmi-gazdasági jelenségeket, folyamatokat egyaránt bemutató tananyag feldolgozásának célja a tanulók szemléletének formálása, a földrajzi gondolkodás képességének megalapozása.

A földrajz tanulása során alakul ki a tanulóknál a mindennapi élet szempontjából döntő fontosságú térbeli és időbeli tájékozódási képesség. A tananyag elsajátítása mellett kiemelten fontos feladat a különböző ismeretszerző módszerek elsajátítása, a földrajzi tartalmú nyomtatott és elektronikus információhordozók használatában való jártasság megalapozása.

Az általános iskolai földrajzoktatás során szakítani kell a pusztán tényközlő oktatási móddal, a hangsúlyt egyre inkább a folyamatok vizsgálatára, az összefüggések, az általános törvényszerűségek megláttatására kell helyezni.

A tantárgy tartalmának elsajátítása során tudatosulnia kell a tanulóknál, hogy az emberiség jövőjét meghatározó kihívások döntően földrajzi problémákból indulnak ki. Ezért a földrajzoktatás kiemelten fontos feladata, hogy fejlessze a tanulók környezeti érzékenységét, megértse velük a helyi, a regionális és a globális környezeti problémák, az emberre veszélyes folyamatok felismerésének, mérséklésének és megakadályozásának fontosságát és lehetőségeit.

Földünk és környezetünk

A tantárgy oktatásának célja az általános iskolában, hogy:

- ráébressze a tanulókat a tantárgy fontos szerepére napjaink földrajzi-környezeti jelenségeinek, folyamatainak megértésében,
- kifejlessze bennük a közösségük, országuk, régiójuk problémáinak megoldásában való aktív részvétel igényét és készségét,
- a hazai és az európai természeti, társadalmi, kulturális és tudományos értékek megismertetésével hozzájáruljon a reális alapokon nyugvó nemzet- és Európa-tudat kialakításához, a hazához való kötődéshez,
- tudatosítsa a tanulóknál, hogy az ember társadalmi-gazdasági tevékenysége során jelentősen átalakította a környezetét, ezzel segítse elő a környezettudatos életmód kialakulásának megalapozását,
- megláttassa a tanulókkal a környezet és a társadalom időben és térben változó kapcsolatait, összefüggéseit,
- segítse elő a különböző társadalmi csoportok, nemzetiségek, népek életformája, kultúrája, értékei iránti érdeklődés és tisztelet kialakulását,
- értesse meg a társadalmi-gazdasági életben jelen lévő többirányú, kölcsönös függőséget,
- a tanulók megismerjék az ember életteréül szolgáló Földet, az ott zajló természeti és társadalmi jelenségeket és folyamatokat, értsék egymásra hatásuk tér- és időbeli rendjét, valamint azok következményeit.
- ismerjék fel az ember életmódját, gazdasági tevékenységeit meghatározó feltételeket az egyes földrészekben, azok tipikus tájain, jellegzetes országaiban, a Kárpát-medencében, és azon belül hazánkban. Lássák, hogyan hat a társadalom a környezetre.
- a környezet és a társadalom egymásra hatásának megértésén keresztül ismerjék meg a környezeti gondolkodás lényegét.
- sajátítsák el a természet és a társadalom kapcsolatának különféle megismerési lehetőségeit, az ismeretek feldolgozásának és felhasználásának módjait.

8. évfolyam

A földrajz tantárgy oktatásának célja a 8. évfolyamon

Legyenek tisztában a tananyag elsajátítása során megismert kontinensrész földrajzi helyzetével, földtani szerkezeti jellemzőivel. Ismerjék és tudják összehasonlítani az egyes területek éghajlati, vízrajzi, talajtani jellemzőit, lássák a természetföldrajzi övezetesség és a társadalmi-gazdasági tevékenység kölcsönhatásait. Legyenek tisztában a természeti környezetet veszélyeztető társadalmi-gazdasági tevékenység hatásaival, értsék a veszélyek csökkentésének fontosságát.

A tanulók ismerjék meg Közép-Európa, a Kárpát-medence és Magyarország természeti, társadalmi-gazdasági jellemzőit és azok legfontosabb változásait. Ismerjék a népesség számának, összetételének, területi elhelyezkedésének időbeli és térbeli átalakulását. Ismerjék fel a térség országainak gazdasági fejlődésében megfigyelhető közös és sajátos vonásokat, értsék meg egymásra utaltságuk földrajzi okait. A tanulók ismerjék az egyes országok tipikus tájainak természetföldrajzi és társadalmi gazdasági jellemzőit, értsék a területi fejlettségi különbségek kialakulásának okait. Az eltérő életmód és szokások, a különböző történelmi és kulturális örökség megismerésével alakuljon ki a tanulóknál az idegen kultúrák értékei iránti nyitottság és tisztelet.

Reálisan tudják értékelni hazánk természeti adottságait, értékeit, valamint társadalmi-gazdasági fejlődésének eredményeit. Tudják hazánkat elhelyezni Európa és a világ társadalmi-gazdasági folyamataiban. A hazai és az európai természeti, társadalmi, kulturális és tudományos értékek megismerésével a földrajz tantárgy járuljon hozzá a hazához, a szűkebb és tágabb környezetünkhöz való kötődés megerősítéséhez, a reális alapokon nyugvó nemzet- és Európa-tudat kialakulásához.

Előzetes ismeretek

A természetismeret tantárgy keretében tanultak:

- Térképismeret, térképhasználat, tájékozódás a térképen
- A felszín formakincse
- A felszíni és felszín alatti vizek jellemzői
- A felszínformálódás
- Az éghajlati övezetesség legfontosabb jellemzői

Földünk és környezetünk

- Az emberi tevékenység környezetátalakító hatása
- Magyarország éghajlata
- Magyarország földrajza
- Hon és népismeret modul

Földünk és környezetünk 7. évfolyam

- Tájékozódás a földtörténeti időben
- Európa általános természeti és társadalmi jellemzői

A történelem tantárgy kereteiben tanultak:

- Magyarország és Európa történelme a XX. század elejéig

Tartalom

Témakörök	Javasolt óraszám
1. Közép-Európa tájainak és országainak természet- és társadalomföldrajza	14
2. Magyarország helye a Kárpát-medencében. Természeti adottságok és társadalmi gazdasági lehetőségek Magyarország tájain	38
Év végi ismétlés	4
Összesen	56

Tevékenységek

Kiemelten fontos a rendszeres térképhasználat, a térkép információforrásként történő kezdetben irányított majd egyre önállóbb felhasználása. A szemléleti térképolvasás képességének fejlesztése, a logikai térképolvasás alapjainak elsajátítása. Adatsorok, grafikonok, vázlatábrák, térképvázlatok összehasonlító elemzése, általános törvényszerűségek, egyszerű következtetések levonása tanári kérdések segítségével. Egyszerű számítási feladatok megoldása (pl.: népsűrűség, éghajlati jellemzők). Egyszerű kontúrtérképes és egyéb térképi feladatok megoldása tanári útmutatás alapján, majd önállóan. Tipikus tájak, városok, településformák, védett kulturális és természeti értékek felismerése képek alapján.

Irányított információszerzés különböző információhordozókból (pl.: útikönyvek, statisztikai kiadványok, újságok, elektronikus információhordozók) az egyes országcsoportokról,

Földünk és környezetünk

országokról. Irányított tanulói kiselőadás az egyes országok természeti, társadalmi-gazdasági, kulturális és életmódbeli sajátosságairól. Gyűjtőmunka (fényképek, prospektusok, képeslapok, gazdasági adatok, hazánkban kapható jellemző termékek stb.) tabló- és prezentációkészítés egy-egy kiválasztott országgal kapcsolatosan. Önálló, illetve csoportmunkában történő információgyűjtés és feldolgozás előre megadott szempontok alapján, az eredmények rövid összefoglalása és ismertetése szóban, írásban és prezentációban.

Kiemelten fontos, hogy az irányított majd az egyre önállóbb ismeretszerzési tevékenység során sokoldalú információt kapjanak a tanulók az egyes országcsoportokról, országokról és hazánkról. Lássák meg, hogy a hétköznapi élet számos területén fel tudják használni a tanórákon megszerzett ismereteiket, illetve a különböző információhordozókból szerzett ismereteket jól beépíthetik a tantárgy tanulásába.

Követelmények

A tanulók ismerjék Közép-Európa nagy szerkezeti egységeinek kialakulását és fő jellemzőit. Használják fel a természetismeret, illetve egyéb korábbi tanulmányaik során megszerzett ismereteiket az egyes országcsoportok, országok és tipikus tájak természeti, társadalmi-gazdasági és környezeti adottságainak jellemzésében. Megadott szempontok alapján tudják bemutatni az országokat, illetve a tipikus tájakat. Példák alapján szemléltessék a természeti adottságok és a társadalmi-gazdasági jellemzők közötti alapvető összefüggéseket. Értsék a sajátos történelmi fejlődés hatását napjaink társadalmi-gazdasági életére.

Legyenek képesek különböző nyomtatott és elektronikus információhordozókból a témához kapcsolódó információk gyűjtésére és azok feldolgozására tanári irányítással.

Tudják megmutatni és felismerni a tanulók a témakörhöz kapcsolódó topográfiai fogalmakat különböző méretarányú és tartalmú térképeken. Tudják megfogalmazni tényleges és viszonylagos földrajzi fekvésüket, leolvasni természetes és/vagy politikai határaikat. Ismerjék fel, illetve tudják bejelölni – kezdetben még tanári irányítással, majd önállóan – az egyes topográfiai fogalmakat a különböző térképábrázolásokon, tudják a tananyagban meghatározott hozzájuk kapcsolódó tartalmakat.

Értékelés, ellenőrzés

Szóbeli feladatok az alapfogalmak és az alapvető összefüggések megértésének ellenőrzésére frontális tanórai beszélgetés, illetve feleltetés formájában. Egyszerű kontúrtérképes feladatok megoldása a topográfiai fogalmak elsajátításának ellenőrzésére. A térképhasználat

Földünk és környezetünk

képességének fejlődését nyomon követő rövid írásbeli feladatok rendszeres alkalmazása a tanórán (pl.: helymeghatározás, információk leolvasása térképekről stb.). Önálló tanulói munka (adat- és információgyűjtés, információk feldolgozása, fogalmazás, rövid beszámoló, ismertetés) értékelése.

A nagyobb tartalmi egységek végén különböző típusú feladatokból álló, az ismeretek egyszerű alkalmazását is igénylő témazáró feladatsor a továbbhaladáshoz szükséges ismeretek és készségek ellenőrzésére.

Feltételek, eszközök

A tananyag elsajátításához elsötétíthető, vetítésre, videofilm vetítésére alkalmas tanterem szükséges.

A) Demonstrációs eszközök:

Diavetítő, diasorozat

Írásvetítő, transzparenszek

Videó, televízió

Elektronikus ismerethordozók

Ismeretterjesztő kiadványok, statisztikai kiadványok, évkönyvek, fotóalbumok, atlaszok

Folyóiratok

A Föld domborzati és politikai térképe, tematikus világtérképek

Európa domborzati és politikai térképe

Tematikus térképek Európa természeti és társadalmi-gazdasági adottságainak szemléltetésére.

Ország-, illetve országcsoporthoz tartozó térképek a tananyagban részletesen feldolgozott térségekről

Magyarország domborzati és közigazgatási térképe

Tematikus térképek hazánk természeti és társadalmi-gazdasági adottságainak szemléltetésére

B) Tanulói segédletek (a tankönyvön és a munkafüzeten kívül)

Földrajzi atlasz

Nemzetközi statisztikai évkönyv (zsebkönyv)

Magyarország statisztikai évkönyve, a régiók statisztikai évkönyve

Elektronikus ismerethordozók

C) IKT-eszközök: számítógép internetes hozzáféréssel, projektor, digitális tábla

A témakörök feldolgozása

1. Közép-Európa

Javasolt óraszám: 14

Cél

A természet és a társadalom sokoldalú kapcsolatrendszerének bemutatásán keresztül a tanulók ismerjék meg Közép-Európa társadalmi-gazdasági életének jellemző vonásait. Vegyék észre a térség országainak közös és egyedi jellemzőit, értsék meg a hasonlóságok és a különbségek okait. Ismerjék a társadalmi-gazdasági átalakulás hatását a közép-európai volt szocialista országok gazdasági életében. Tudják elhelyezni az egyes országokat Európa és a világ-gazdasági folyamataiban. Ismerjék hazánk sokrétű kapcsolatát a térség országaival. Ismerjék fel a közép-európai országok integrációs törekvéseinek fontosságát.

Előzetes ismeretek

- Térképismeret, térképhasználat, tájékozódás a térképen
- A felszín formakincse
- A felszíni és felszín alatti vizek jellemzői
- A felszínformálódás
- Az éghajlat övezetesség legfontosabb jellemzői
- Tájékozódás a földtörténeti időben
- Európa általános természeti és társadalmi jellemzői
- Európa történelme a XX. század elejéig

Tartalom

Tanítási óra	Alapfogalmak
1. Közép-Európa természeti képe	Tényleges és viszonylagos földrajzi helyzet, Eurázsiai-hegységrendszer, rögvidék, vetődés, medencék, feltöltött síkság, jégtakaró, nedves kontinentális éghajlat, függőleges övezetesség, ingadozó vízjárás
2. Közép-Európa népessége	Nyelvcsaládok, nemzetállam, többnemzetiségű állam, nemzeti kisebbség, volt szocialista ország, fejlett ország, közepesen fejlett ország, gazdasági és politikai rendszerváltás, volt szocialista ország
3. Németország természeti adottságai	Épülő tengerpart, a jégtakaró felszínformáló munkája, Germán-alföld, Német-

Földünk és környezetünk

	középhegység, Sváb–Bajor-medence, Alpok
4. Németország gazdasága	Újraegyesítés, fejlett gazdaság, feketekőszén, barnakőszén, Ruhr-vidék, átalakuló ipari körzetek, gépkocsigyártás, vegyipar, farmgazdaság, állattenyésztés
5. Az Alpok	Gyűrt lánchegység, eljegesedés, tavak, Nyugati-Alpok, Keleti-Alpok, függőleges övezetesség, főszelel, lavina
6. Az Alpok országai: a szomszédos Ausztria, Szlovénia	Hágó, átmenő forgalom, vízenergia, gépipar, erdők, fejlett alpesi tehenészet, idegenforgalom
7. Lengyelország	Épülő tengerpart, tóhátság, Lengyel-alföld, Lengyel-középhegység, Szudéták, Kárpátok, Sziléziai-medence, hagyományos nehézipar, élelmiszer-behozatal
8. Csehország	Röghegységek, Cseh-medence, Morva-medence, nehézipar, hagyományos iparágak, fejlett mezőgazdaság
9. A Kárpátok	Gyűrthegység, Északnyugati-, Északkeleti-, Keleti-, Déli-Kárpátok, különböző kőzetből felépülő vonulatok, mészkőszirt, függőleges övezetesség, vízváltató-hegység
10. Északi-szomszédunk: Szlovákia	Északnyugati-Kárpátok, folyóvölgy, Dunamenti-alföld, Duna, vízenergia, nehézipar, idegenforgalom
11. Délkeleti szomszédunk: Románia	Keleti-, Déli-Kárpátok, Erdélyi-medence, Erdélyi-peremhegység, Román-alföld, Moldva, népesség, magyar nemzeti kisebbség, természeti erőforrások, kohászat, vegyipar, növénytermesztés
12. Forrásfeldolgozás (irányított tanulói munka)	Az elemzési technikák gyakorlása a munkafüzetben található Berlinről, Svájcra és Prágáról szóló olvasmányok feldolgozásával.
13. Összefoglalás	
14. Ellenőrzés	

Tevékenységek

Az egyes országok, országrészek természeti adottságainak, gazdasági jellemzőinek, fejlettségi különbségeinek bemutatása tematikus térképek elemzésével. Éghajlati diagramok összehasonlító elemzése. Az Alpok és a Kárpátok függőleges övezetességének összehasonlítása. Példák gyűjtése a jégkor felszínformálásának ma is felismerhető nyomaira. A gazdasági élet átalakulásának bemutatása statisztikai adatok elemzésével. A német ipar világgazdasági jelentőségének bemutatása példák alapján. Példák gyűjtése a gazdasági átalakulás során a térségben megjelenő amerikai és japán cégekről, külföldi beruházásokról.

Földünk és környezetünk

Sajtófigyelő, a térséggel kapcsolatos aktuális információk gyűjtése. Könyvek, kiadványok alapján egy-egy kiválasztott védett természeti érték, nemzeti park bemutatása. Gyűjtőmunka, tablókészítés az egyes területeket ért környezetkárosító hatásokról, a védekezés és a megelőzés lehetőségeiről. Tablókészítés, bemutató egy kiválasztott ország népeinek jellegzetes életformájáról, szokásairól, kultúrájáról. Jellegzetes tájak, városok, kulturális emlékek felismerése képek alapján. Az alpi és a kárpáti országok idegenforgalmának összehasonlítása statisztikák alapján. Egy kiválasztott ország természeti és kulturális értékeit bemutató idegenforgalmi program összeállítása. Példák gyűjtése hazánk és a közép-európai országok társadalmi-gazdasági kapcsolatairól (pl. német, osztrák cégek hazánkban – magyar vállalatok Közép-Európa országaiban). Terméklista összeállítása az egyes országokból származó, hazánkban kapható termékekből.

Követelmények

Biztonsággal tudjanak tájékozódni Közép-Európa, illetve az egyes országok domborzati és politikai és térképén. Legyenek képesek tematikus térképek tanári irányítással történő összevetésére, ezek alapján törvényszerűségek, összefüggések megfogalmazására. Statisztikai adatok alapján tudjanak következtetni az egyes országok társadalmi-gazdasági jellemzőire. Tudják bemutatni példák alapján a természeti adottságok és a társadalmi-gazdasági jellemzők, kapcsolatát, összefüggéseit. Tudjanak példákat mondani az eltérő gazdasági fejlettségű térségekre, konkrét példákkal alátámasztani az országokon belül megfigyelhető területi fejlettségi különbséget. Ismerjék Németország gazdasági jelentőségét a világban, Európában és az Európai Unióban. Ismerjék a közelmúltban lejátszódó társadalmi-gazdasági átalakulás következményeit, hatásait a volt szocialista országok gazdaságában. Példák alapján tudják bemutatni a térség országainak integrációs törekvéseit.

Tudják röviden összefoglalni az egyes térségeket veszélyeztető környezeti problémákat, a megoldás lehetőségeit.

2. Hazánk, Magyarország

Javasolt óraszám: 38

Cél

A tanulók ismerjék fel hazánk közvetlen táji keretének hatását az ország természeti viszonyainak alakításában. Értsék meg a viszonylagos földrajzi fekvés szerepét a térség gazdaságának fejlődésében. A tananyag feldolgozása során a tanulók számára váljék

Földünk és környezetünk

világossá, hogy a Kárpát-medence országai természeti adottságaik, történelmük, jelenlegi gazdasági életük, fejlődésük folytán szorosan egymásra utaltak. Értsék meg a térség országainak egymásrautaltságát a környezeti kérdések megoldásában.

A tanulók ismerjék meg Magyarország természeti, társadalmi-gazdasági jellemzőit és azok legfontosabb változásait. Lássák a medencejelleg hatását természeti viszonyaink alakulásában. Ismerjék meg a társadalmi-gazdasági fejlődés természeti alapjait. Legyenek tisztában a népesség számának, összetételének, területi elhelyezkedésének időbeli és térbeli átalakulásával. A tanulók ismerjék az ország tájainak természetföldrajzi és társadalmi gazdasági jellemzőit, értsék meg az eltérő területi fejlettségi különbségek kialakulásának okait. Lássák a gazdasági ágazatok között kialakult sokrétű kapcsolatot, a területi munkamegosztásban megfigyelhető összefüggéseket. Ismerjék meg a jelenlegi társadalmi-gazdasági folyamatokat alakító földrajzi-környezeti tényezőket és azok összefüggését. Reálisan tudják értékelni hazánk természeti adottságait, értékeit, valamint társadalmi-gazdasági fejlődésének eredményeit. Tudják hazánkat elhelyezni az Európai Unió, Európa és a világ társadalmi-gazdasági folyamataiban. A hazai természeti, társadalmi, kulturális és tudományos értékek megismertetésével a földrajz tantárgy járuljon hozzá a hazához, a szűkebb és tágabb környezetünkhöz való kötődés megerősítéséhez.

Előzetes ismeretek

- Térképismeret, térképhasználat, tájékozódás a térképen
- A felszín formakincse
- A felszíni és felszín alatti vizek jellemzői
- A felszínformálódás
- Az éghajlat övezetesség legfontosabb jellemzői
- Tájékozódás a földtörténeti időben
- Európa általános természeti és társadalmi jellemzői
- Az emberi tevékenység környezetátalakító hatása
- Magyarország éghajlata
- Magyarország földrajza
- Európa és Magyarország történelme a XX. század elejéig
- Hon és népismeret modul

Földünk és környezetünk

Tartalom

2.1. Természeti környezetünk jellemzői.

Tanítási óra	Alapfogalmak
15. Magyarország helyzete Európában és a Kárpát-medencében	Kelet-Közép-Európa, Kárpát-medence, Alpokalja, Kisalföld, Alföld, Északi-középhegység, Dunántúli-középhegység, Dunántúli-dombság, természetföldrajzi szempontból nyitott országhatár, medence helyzet
16. A földtörténet emlékei hazánk területén	Előidő, óidei hegységképződés, középidői és újidei üledékek, harmadidőszaki vulkánosság, Pannon-beltenger, lösztakaró
17. Hazánk éghajlatának jellemző vonásai	Óceántól való távolság, medence helyzet, változékonyság, napsugárzás, középhőmérséklet, csapadékeloszlás, nedves kontinentális éghajlat
18. Felszíni és felszín alatti vizeink	Vízgyűjtő, Duna, Tisza, ingadozó vízjárás, jeges ár, zöldsár, Balaton, Fertő-tó, Velencei-tó, Tisza-tó, hévíz, karsztvíz, belvíz,
19. Pusztuló kincseink: a természetes növénytakaró és a talaj	Lombhullató erdő, erdős puszta, természetes növénytakaró, kultúrtáj, zonális talaj, mezőségi talaj, barna erdőtalajok, talajpusztulás
20. Hazánk természeti erőforrásai	Nem megújuló erőforrások, megújuló erőforrások, energiahordozók, ércek, nemfémes ásványok, víz, termőtalaj, éghajlat, természeti értékek
21. Részösszefoglalás	

2.2. Fejlődésünk társadalmi-gazdasági alapjai

Tanítási óra	Kulcsfogalmak
22. Népeségünk jellemzői	Finnugor népcsalád, népeség, népsűrűség, nemzeti kisebbség, vallások
23. Jellemző népesedési folyamatok	Csökkenő népeség, öregedő korösszetételű társadalom, születéskor várható élettartam, csecsemőhalandóság, társadalompolitikai intézkedések, területi különbségek
24. Hol élünk – hogyan élünk? Az átalakuló falvak és tanyák	Településhálózat, falu, aprófalu, óriásfalu, tanya
25. Hol élünk – hogyan élünk? A gyorsan fejlődő városok	Központi szerep, városi rang, népességszám, gazdasági szerep, főváros, regionális központ, megyeszékhely, agglomeráció
26. Nemzetgazdaságunk jellemzői	Központi irányítású gazdálkodás, piacgazdaság, privatizáció, profit, verseny, munkanélküliség, GDP, GNI, gazdasági szerkezet, foglalkozási szerkezet

Földünk és környezetünk

27. Az energiagazdaság	Elsődleges energiahordozó, másodlagos energiaforrás, kőszén, szénhidrogén, hőerőmű, atomerőmű, alternatív energiaforrás, környezetkárosítás
28–29. Hanyatló kohászat, szerkezetváltó gépipar	Vaskohászat, alumíniumkohászat, gépipar, gépipar szerkezete, külföldi tőke, járműgyártás, számítástechnika, híradástechnika, szórakoztató elektronika, műszeripar
30. A sokoldalú vegyipar	Telepítő tényező, kutatás-fejlesztés igényes iparág, kőolaj-finomítás, petrolkémia, műanyaggyártás, gyógyszeripar környezetbarát technológia, veszélyes melléktermék
31–32. A mezőgazdaság és az élelmiszeripar	Tulajdonviszony, élelmiszergazdaság, növénytermesztés, tartósítóipar, értékesítési lehetőségek, borászat, állattenyésztés, húsipar, tejipar, biotermékek
33. A felértékelődő szolgáltatás és infrastruktúra	Gazdasági szolgáltatás, társadalmi szolgáltatás, infrastruktúra, közúthálózat, vasúthálózat, sugaras szerkezet, közlekedésföldrajzi helyzet, tranzitforgalom, légi közlekedés, vízi szállítás, környezetszennyezés
34. A turizmus: hírünk a nagyvilágban	Idegenforgalmi vonzerő, Balaton, Budapest, gyógyturizmus, szabadidő aktív eltöltése, ökoturizmus, falusi turizmus, kulturális turizmus, konferenciaturizmus, bevásárlóturizmus
35. Külkereskedelmi kapcsolataink átrendeződése	Nyitott gazdaság, behozatal, kivitel, külkereskedelmi mérleg, áruszerkezet, kereskedelmi partner, Európai Unió
36. Részösszefoglalás	

2.3. Kalandozás a hazai tájakon

Tanítási óra	Kulcsfogalmak
37. Az Alföld	Mezőföld, Dráva-mellék, Duna–Tisza köze, Tiszántúl, hordalékkúp, ártér és süllyedék terület, homoktalaj, mezősegi talaj, folyószabályozás és árvízvédelem, erdős puszta, füves puszta, szikések, nemzeti park
38. Élet az alföldi tájakon	Mezőgazdaság, zöldség, gyümölcs, állattenyésztés, élelmiszeripar, vegyipar, energiaigényes iparágak, iparosodás, átalakuló tanya és falu
39. A Kisalföld	Győri-medence, Marcal-medence, Komárom–Esztergomi-síkság, süllyedék, feltöltődés,

Földünk és környezetünk

	lepusztulás, tanúhegy, kiegyenlítettebb éghajlat, fejlett mezőgazdaság, élelmiszeripar, gépipar, földrajzi helyzet
40. Az ország smaragdzöld nyugati pereme: az Alpokalja és a Zalai-dombság	Soproni-hegység, Kőszegi-hegység, Zalai-dombság, kavicstakaró, óceáni hatás, zárt erdők, aprófalvak, szarvasmarhatartás, erdőgazdálkodás, kőolajbányászat, gépipar, Őrség, hévíz, idegenforgalom,
41. A változatos felszínű Dunántúli-dombság	Somogyi-dombság, Tolnai-dombság, Baranyai-dombság, Mecsek, Villányi-hegység, agyag, homok, lösz, szigethegység, éghajlati kettősség, hévíz, szőlő, talajpusztulás, élelmiszeripar, Balaton, idegenforgalom
42. A Dunántúli-középhegység	Keszthelyi-hegység, Bakony, Vértes, Velencei-hegység, Dunazug-hegység (Gerecse, Pilis, Visegrádi-hegység, Budai-hegység), éghajlatválasztó, üledékes kőzet, gránit, vulkáni kőzet, karsztvíz, bauxit, barnakőszén, Balaton-felvidék, Tapolcai-medence, Balaton, Velencei-tó, nemzeti park
43. A Dunántúli-középhegység átalakuló gazdasága	Szőlészet, borászat, erdőgazdálkodás, élelmiszeripar, bányászat, energiaipar, alumíniumipar, üveg- és porcelánipar, vegyipar, átalakuló iparszerkezet, ipari park, gépkocsigyártás, környezetkárosodás, idegenforgalom
44. Az Északi-középhegység	Andezit, mészkő, Börzsöny, Cserhát, Mátra, Bükk, Aggteleki-karszt, Cserehát, Zempléni-hegység, hűvös és csapadékos éghajlat, erdők, lignit, természeti értékek, nemzeti park
45. Egy nehézipari térség átalakuló élete	Történelmi borvidék, bányászat, nehézipar, gépipar, vegyipar, építőanyag-ipar, üveg- és porcelángyártás, szerkezetváltás, idegenforgalom
46. Hazánk fővárosa: Budapest	Kedvező természeti adottságok, Budai-hegység, Pesti-síkság, Duna, városmag, belváros, belső lakóöv, külső munkahelyöv, agglomeráció, politikai és gazdasági központ, környezeti problémák
47. Magyarország régiói (forrásfeldolgozás)	Tervezési-statisztikai egység, Közép-Magyarország régió, Közép-Dunántúl régió, Nyugat-Dunántúl régió, Dél-Dunántúl régió, Észak-Magyarország régió, Dél-Alföld régió, Észak-Alföld régió
48. Lakóhelyünk földrajza (irányított tanulói munka)	Földrajzi helyzet, természeti és társadalmi-gazdasági adottságok, a gazdasági élet sajátos vonásai, településforma, életmód, a környezet állapota (tanulói kiselőadás, kiállítás, projekt beszámoló stb.)

Földünk és környezetünk

49. Védett természeti és kulturális értékeink (irányított tanulói munka)	Egy-egy nemzeti park, világörökség részeként számon tartott értékünk bemutatása (tanulói kiselőadás, kiállítás, projekt beszámoló stb.)
50–51. Összefoglalás	
52. Ellenőrzés	

Tevékenységek

Tematikus térképek elemzése a földtani szerkezet bemutatására. Komplex keresztshelvények elemzése tanári irányítással. A nemzetiségek területi elhelyezkedésének bemutatása tematikus térképek felhasználásával. A Kárpát-medence időjárás jellegzetességeinek megismerése a médiából megismerhető különböző időjárás-jelentések felhasználásával, értelmezésével. A Kárpát-medence népeinek és hagyományainak, a tájak eltérő földrajzi jellemzőinek bemutatása szemelvények alapján. Információgyűjtés a környezetet veszélyeztető folyamatokról, a megoldási, megelőzési lehetőségekről.

Hazánk természeti adottságait bemutató tematikus térképek elemzése, következtetések levonása. Hazánk népesedési folyamatát bemutató adatsorok, grafikonok elemzése, általános törvényszerűségek, egyszerű következtetések levonása az adatok alapján tanári kérdések segítségével. A gazdasági élet területi és szerkezeti átalakulását bemutató térképek, adatok, grafikonok elemzése, a folyamatok jellemzőinek megfogalmazása. Egyszerű számítási feladatok megoldása (pl.: népsűrűség, éghajlati jellemzők). Tipikus tájak, városok, településformák, védett kulturális és természeti értékek felismerése képek, diafelvételek alapján. Topográfiai feladatok megoldása.

Irányított információszerzés különböző információhordozókból (pl.: útikönyvek, statisztikai kiadványok, újságok, elektronikus információhordozók) hazánkkal kapcsolatosan. Irányított tanulói kiselőadás hazánk és a különféle nemzetközi szervezetek kapcsolatairól. Hazánk helye az Európai Unióban: integrációról szóló aktuális hírek, információk alapján. Önálló, illetve csoportmunkában történő információgyűjtés hazánk idegenforgalmával kapcsolatban. Turistaprogram összeállítása hazánk nevezetességeinek, természeti értékeinek bemutatására.

Terméklista összeállítása hazánk legfontosabb kiviteli termékeiből. Termékbemutató a lakóhelyen, illetve közvetlen környékén előállított legfontosabb termékekből.

Egy-egy kiválasztott táj komplex bemutatása előre megadott szempontok alapján. Egy kiválasztott nemzeti park védett értékeinek bemutatása önállóan készített tablókon vagy prezentációval. Helytörténeti, földrajzi témájú kiállítás látogatása, ehhez kapcsolódó feladatlap megoldása. A tananyaghoz kapcsolódó, a lakóhely szempontjából fontos üzem,

Földünk és környezetünk

illetve intézmény látogatása, a tapasztalatok rövid írásos összefoglalása megadott szempontok alapján.

Követelmények

A tanulók tudják ismertetni a Kárpát-medence természetföldrajzi tagolódását, elhelyezni a térképen a nagytájakat. Értsék a medencehelyzet hatását az éghajlati, időjárási, vízrajzi jellemzők kialakulásában. Ismerjék a népek, nemzetiségek területi elhelyezkedését a Kárpát-medencében. Ismerjék a határainkon kívül élő magyarság területi elhelyezkedésének jellemzőit. Példák alapján tudják igazolni a térség országainak egymásrataltságát a környezeti problémák megoldásában. Biztonsággal tudjanak tájékozódni hazánk domborzati, közigazgatási és tematikus térképein. Tudjanak megoldani kontúrtérképes feladatokat, ismerjék a topográfiai fogalmakhoz kapcsolódó tartalmakat. Legyenek képesek értelmezni a hazánkról készül komplex keresztszelvényeket tanári útmutatás alapján. Tudják bemutatni megadott szempontok alapján, térképi információ felhasználásával hazánk jelentősebb tájainak természeti és társadalmi-gazdasági jellemzőit. Ismerjék fel, és példák alapján mutassák be a természeti adottságok és a társadalmi tényezők szerepét, hatását az egyes térségek gazdasági életében, fejlődésében. Tudják megfogalmazni az egyes körzetek, régiók természeti adottságainak és társadalmi-gazdasági fejlődésének hasonló és eltérő vonásait. Ismerjék védett természeti értékeinket. Legyenek tisztában hazánk környezeti problémáival, a veszélyek forrásaival, a mérséklésük lehetőségeivel. Legyenek képesek önállóan és csoportos munkában hazánkkal kapcsolatos földrajzi tartalmú információk szerzésére különböző információhordozókból.

Tanítási óra	
53. Év végi rendszerezés	
54. Év végi rendszerezés	
55. Év végi rendszerezés	
56. Év végi rendszerezés	